

Hans Alfredson

Csillagpálya

Nagy lókötő voltam fiatal koromban, de azért utólag sok mindent megbántam én is. Legesleginkább Jay Brix halálát szeretném meg nem történné tenni. Mert az az én lelkemen szárad.

A körülmények összejátszása folytán le kellett tennem az egyetemistáskodásról Lundban, bár ez csak átmenetileg tört le, hisz ígéretes adottságaim azért voltak, meg ott volt anyám is a ránk szakadt örökséggel, tehát a helyzet nem volt kilátástalan. Tulajdonképp rajtam múltott minden. A teremtő az ő kiszámíthatatlanságában írói vénával is, zenei érzékkel is megáldott, és gimnáziumi éveim alatt képtelen voltam eldönteni, egy új August Strindberg, vagy egy új Liszt Ferenc legyen-e belőlem.

Húszéves koromra minden kiadónál többször is kikosaraztak, ami csökkentette ugyan a strindbergi példa vonzerejét, ám cserébe még megingathatatlanabbá tette a zeneszerzői, zongoraművészi karrierbe vetett hitem. Biztosra vettem, hogy a kiadói akadémikuskodás nem más, mint pusztá irigység, mert a kortárs lírában páromat aligha lelnék – de hát okosabb enged!

Hat éves koromban kezdtem zongorázni, s rekordidő alatt elsajátítottam a technika fortélyait. Még a tizennégyet se töltöttem be, mikor egy iskolai ünnepélyen előadtam a „Bénédiction de Dieu dans la solitude”-öt, s a helyi lap kinevezett csodagyereknek.

Apám halála után anyám egyengette az utam, s minthogy a zongorajáték lett a mindenem, beiratott a Zeneakadémiára, ahol négy szemesztert jártam, de 1959-ben, félresikerült koncertem után, megszakítottam tanulmányaimat. Anyám bérelte ki hátam mögött a Stenhammar-termet Göteborgban, s engem nem volt kunszt rábeszélni, hisz bugyborgott bennem az önbizalom. No, a Mefisztó-valcer és a Chopin-keringők még mentek valahogy; technikai fölényem sokakat megtévesztett, de Mozartnál nyilvánvalóvá vált muzikális mélységem hiánya, s közönségem egyötöde (három személy) csak úgy felállt és ukmukfukk faképnél hagyott. A türelmesebbek közt volt két zenekritikus is, mindkettő távoli rokon, de kudarcom egyik sem emlegette fel. A vér nem válik vízzé! Bár a történetek így is kitörőlhetsen nyomokat hagytak bennem.

Akkoriban a Narvavägenen laktunk Stockholmban, egy nagyobbfajta, antik bútorokkal telezsúfolt lakásban. Mikor a göteborgi fiasok után hazaértünk este, felhajtottam egy flaskó fekete Renault-t, s az erkélyről kilöktem az anyámtól kapott Steinway-zongorát, ami telibe találta a francia követ Citroenjét. Anyámnak sikerült rendeznie a dolgot, s angyali jóságában megajándékozott egy kis fehér Thalén-zongorával, amin a fekete billentyűk vörösek voltak. A választás most

már nem Strindberg és Liszt között állt: Liberace és Art Tatum közt tétováztam. A vörös billentyűk folytán végül is Tatum mellett döntöttem. Ha sárgák lettek volna, lehet, hogy Liberace viszi el a pálmát. Mindig szerettem a dzsesszt, magam is sokat játszottam, míg Lundban laktunk, s akadtak, akik nagy jövőt jósoltak nekem. Még egy koppenhágai egyetemista murin is felléptem saját zenekarral, az „Anders Sjöbergs Combo”-val. (Abban az időben még nem harapódtak el az olyan ütődött nevek, mint a „Lakókocsi Buli Band” és hasonlók.) Jól van, gondoltam, megvagyok én a dzsesszel is. Ebben se vagyok éppenséggel kezdő. El-elhívogattak ide is, oda is, játszottam már a Nalen dísztermében Putte Wickmannal és Seymorral, pedig azok befutott profik voltak. S egyszer sikerült bejutnom egy jamsessionra Dexter Gordonnal, pedig az volt a legmenőbb.

Tudják, ki volt Cool Killer? Nem hinném. Csupán a Dagens Nyheter és az Orkester-Journalen főszerkesztői tudták, kicsoda. Évekig ezen az álnéven írtam ugyanis kritikát a zenei rovatba. Biztosabbnak találtam így, mert néha a zenekari haverokról is leszedtem a keresztvizet.

Egy nap kezembe nyomtak egy hanglemezt Jay Brixszel, hogy írjak véleményyt róla. A „Wet dreams”-et. Feltettem, meghallgattam. Fantasztikus volt! Ma sem mondanék mást. Felkapott, elbűvölt, rabul ejtett, s ezt böcsülettel meg is írtam. S mit ad Isten? Néhány hétre rá ott vagyok a Bal Palaisben, hogy élőben is halljam. Egy kis szőke lány, verébszerű, akár Edith Piaf, olyan hanggal, amibe beleremeg a legkeményebb márvány! A valóságban persze nem Jay Brixnek, hanem Jenny Bengtssonnak hívták, s Kalmarban született. Kalmarban. Ott kinn, az Isten háta mögött! Szent atyám, hányszor megfordultam ott, anélkül, hogy egy éneklő madárral összeakadtam volna! Felfoghatatlan, hogy egy ilyen tehetség ott látta meg a napvilágot. (S ezek a dőre artistanévek!) Én már a hanglemezről a szívembe fogadtam. Igaz, hangjáról ítélve azt hittem, jó két méter magas, hollófekete hajjal, mint egy cigánylány. S köztünk szólva, meg kell kérdőjeleznem, volt-e rajta kívül egyetlen skandináv dzsesszénekesnőnk hasonló briliáns soullal. Jenny túltett valamennyin, Monica Zetterlundot és Sonya Hedenbrattot is beleértve. Jay Brix egyedülálló volt a maga nemében. Egy sápadt, szőke kis „negress” Kalmarból!

Úgy adódott, hogy pont akkor ugrottam be valami cikkel az Europafilm stúdiójába, mikor Jenny lemezének felvételéről tárgyalt Lasse Gullinnal. Hogy egy hosszú sztoriból rövidet csináljak, sikerült rávennem, hogy hetente kétszer lépjen egy óvárosi dzsesszklubban, ahol én kísérem majd zongorán. A felhőkben éreztem magam! Fabrikáltam már néhány számot, amit felkaptak a muzsikuskok, de egyik se jelent meg nyomtatásban. Most néhány nap alatt hármat is írtam neki, s Harry Arnold big bandjével nagy sikere volt velük a rádióban. A „Waiting”, a „Don't Leave it to Earnie” és a „This person is poison” sokáig a kívánságlistán szerepelt. Az utolsó kettő lemezen is kijött, kilencszáz példány

kelt el belőle. Ígéretes zenészek díszeltek a címkén: Bernt Rosengren, tenorszaxis, Niels-Henning Ørsted Pedersen, bogos (pályája küszöbén!), Leif Wennström, dobos, no meg én, a zongoránál. Vocals: JAY BRIX. Anyám fedezte a hanglemezzel-felvétel költségeit, s Cool Killer féloldalas, elragadtató méltatást írt az eseményről. Ezt nem lehetett kihagynom!

Teltek-múltak az évek, s Jay Brix csillaga egyre magasabbra hágott. 1962-ben turnézni kezdett a népparkokban, s nekem sikerült kiudvarolnom, hogy felvegye nekem Roffe Skogsberg zenekarába, és pianistaként vele utazzam. Micsoda feledhetetlen nyár volt! Linköpingben, a Szabadkőműves Szállóban végre az enyém lett, ahogy a régi regényekben áll. Életemben soha nem voltam még olyan szerelmes, s nem is szeretkeztem annyit, mint akkor. Utóbbihoz hihetetlen helyeket találtunk: nyikorgó szállodai lifteket, turnébuszok illemhelyeit, de jobb híján beértük a fagyaltosbódé mögötti bokrokkal is, mint a växjöi Városligetben, egy csillagos éjjel, vagy az ystadi Strandfűrdő homokbuckáival, szüleinél az üres cselédszobával, miközben apja a tévé előtt hahotázott a fal túloldalán, sőt a színpad alatti loomtárral is Furuvikben. S természetesen kipróbáltunk minden szállodai ágyat országos turnénk alatt.

Imádtam és elhalmoztam mindenféle csecsebecsével. A szerelmeskedés mellett igen sok zenére, s nem kevés flaskó szeszre is futotta időnként ezen a nyáron. Jennynek fel kellett hajtania egy-két kupicával minden fellépés előtt, s a sikert is le kellett öblítenie. Ilyen-olyan tablettákat is szedett, bár ezt még nem tudtam akkor. Én is megismerkedtem már a hasissal, de komolyabb mérgekkel nem kacérokodtam. Nemcsak vak voltam, hanem elvakult. Jenny bolondja. A víg nyár aztán hirtelen-váratlan véget ért. Egy rák-partin, a bögösünk vikendházában, Stenungsund-ban elmesélte, hogy meghívták három hónapra Németországba, egy rádiózenekarhoz, ahol Ake Personnak valami ismeretsége volt. Ilyen lehetőség nemigen kínálkozik egyhamar.

Átsírtuk az éjszakát, s másnap reggel a szerelmi gyász és a szesz folyománya-képp fel sem tudtam kelni, hogy kikísérjem a vonathoz. Németországi tartózkodását később meghosszabbították. Küldözgettünk egymásnak levelet, de egyre ritkábban. Mikor visszajött, anyámmal épp az Egyesült Államokban voltam. 1966 őszén találkoztunk csak újra, amikor hazaértem szardíniai kiruccanásomról. Mintha az a négy hosszú év nem is borongott volna köztünk. A Djurgården sétánya mellett ücsörögtem egy padon. Napoztam. Váratlanul ott állt előttem, lehajolt, átölelt, s olyan vad éhséggel csókolt szájon, hogy Sancho kutyám majdnem megharapta. Pedig egy farkaskutyát nehéz felháborítani. Az elveszett lány! Egyszerre meguntam a napozást. A város fele menet olyan görcsösen kapaszkodtunk össze, mint a földoklók a hullámhegyek közt. Felmentünk hozzám a Narvavägenre. Anyám már ismerte Jennyt. Most persze süteményre, teára invitálta, de elvittem előle. Betuszkoltam a szobámba, s a zárban elfordítottam a kulcsot.

Jenny aztán beköltözött hozzánk, ott lakott egész ősszel. Én a Grand Hotelben voltam bázongorista. Nem nagyon tetszett, de Istenem, valamiből csak élni kell. Jennynek se akadt túl sok elfoglaltsága. Pár óra a rádiónál, itt-ott valami klubban. A dzsessz kiment a divatból, a svéd tánczenekarok pedig nem voltak inyére, Jay Brix, nemrég Number One, képtelen volt alkudozni. Sejtettem, hogy megint előkerülhettek a tablettái, mert néha a mennyekben élt, máskor meg úgy kornyadozott, hogy anyám szíve is megesett rajta. Szó nélkül adtam neki, ha pénzt kért valamire, s még a sok pityókára se tettem megjegyzést soha. A karácsonyt kettesben töltöttük, egy takaros halásztanyán, kinn a stockholmi szigetvilágban. Vittünk magunkkal egy jó fűszeres sonkát, meg egy láda Cutty Sarkot. Szeretkeztünk, mint a nyulak. Az volt az utolsó boldog nyarunk így együtt.

Volt egy srác, akit „Darált” Johnsonnak becéztünk, menedzser és nagy idealista, ha ez a kombináció elképzelhető. Kisebb zenekaroknak, amatőr revüknek keresett állástalan artistákat, de igazi dzsesszenekarok is hozzá fordultak néha, ha minden kötél szakadt. Nos, ez a tiszteletreméltó emberfia, akit sajnos autóbaleset ért a hetvenes évek végén, összehozott nekünk egy turnét a havasi szállodákba a síszezon alatt. Gyorsan összeállítottam egy triót, amiben nekem jutott a zongora és a keyboard, Sune Nordinnak a bőgő, egy harmadiknak meg, akit hadd nevezek itt M.-nek, a fuvola, szaxofon meg a dob. Szent igaz, kiváló zenész volt, de ő csapta le a kezemről Jennyt. Areban eszméltem csak rá egy éjjel. Pocsékul aludtam, rosszat álmodtam, forogtam-hánykolódtam, verítékben úszva ébredtem a lepedő kényszerzubbonyában. S felfedeztem, hogy Jenny nincs mellettem az ágyban.

A folyosóról behallott a kuncogása. Lassan, hangtalan kinyílt az ajtó. Úgy tettem, mintha aludnék, de hallottam, hogy a küszöbön még megcsókolja, majd lábujjhegyen átjön a szőnyegen, s nagy óvatosan visszabújik a paplan alá. Mit vártam volna tőle?

Évekig nem voltunk együtt. Nem kolostorban élt. Én talán soha ...? De a bölcsességem is feladta. Hogy az a keserves... Ennyire pimasz! Éreztem, hogy agyam előnti a vér. Összeszorítottam a szám, nehogy felüvöltsek. Reggel hatkor magam alá gyűrtem, akár egy gyorsvonat. Még félig aludt. A fürdőszobában epét hánytam. De a végzetes felfedezésről egy szót se szóltam. Kiment síelni velem, míg én iszogattam a bárban. Este felléptünk, mint rendesen, s Jenny már-már önmagán is túltett, bár kicsit becsípett. Mentében fellökött egy kotta-állványt, s nem állhatta meg, hogy utánozza egy spicces vidéki tájszólását, mikor bekonferálta a „Waiting”-et. Minden tapintatosság lefeslett róla. Nem tudhatta, hogy nemcsak a borissza vidéki, de Cool Killer is jelen van...

Pár nappal később kövér hasábcím feketéllett a Dagens Nyheter színházi-zenei oldalán:

BOTRÁNY AREBAN
KIHÚNYÓBAN JAY BRIX CSILLAGA?

És a háromhasábos recenzióban olvashatta boldog-boldogtalan: „Táncos lábú dzsesszkirálynőnk tegnap túllépett az ízlés korlátain: az Arei szállodában fellőköt kottatartók, pezsgőspalackok árulkodtak a szomorú változásról. Jay Brix sikamlós „viccekkel” traktálta meglepett hallgatóit. Mint régi bámulója, talán még ezt is elnézném neki, ám a hamis hangot megbocsájthatatlannak tartom. Lehet, hogy a sok siker szállt bájos fejébe, de mindenképp jót tenne most egy kis pihenő. Nehéz pálya ez, s a múlt babérai hamar feledésbe mennek. Miért ne korszerűsíthetné repertoárját? Elkészerítő korábban oly nagy bravúrral tolmácsolt számait ennyire minden árnyalás, művészi beleélés nélkül hallani, mint tegnap a „Remem-ber Caryl Chessman”-t. Vonulj vissza egy időre, Jay, s lepj meg bennünket valami újjal!” A recenziót „Cool Killer, néhai Jay Brix-csodáló” szignálta.

Bosszúakcióm hatása minden várakozásom felülmúlta. Jenny hisztizni kezdett, sírt, kiabált, rúgkapált a buszban Sälennek menet, következő szállodánkhoz. Hiába nyugtatták, fújta a magáét. Álszent módon magamhoz öleltem, s jó hangosan odasúgtam neki, hogy az a Cool Killer egy okleveles idióta, akire rá se bágóznak. M. megjegyezte, hogy megfojtja, mihelyt a keze közé kerül. Ki az az ázalék? – csapott le rá Sture. – Te ismered?

Csak az a Slim Fremer lehet, aki a Kvällspostenbe ír – morogta M., rá se nézve. – Szinte biztos vagyok benne...

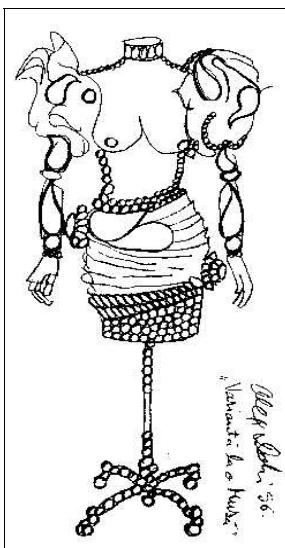
Lehajoltam és megveregtettem a kutyaam fejét. – Ugye széttéped nekem azt a gazfickót, ha megtalárod? Cinkosan megnyalta a kezem.

Jenny délután kissé összeszedte magát, s egész nekem bújt, mikor kimentünk sétálni egyet. De hogy este benéztünk hozzá a lózsba, láttam, hogy kinyitotta a Johnny Walkert; hiányzott belőle egy fél üveggel. M. dühbe gurult, a mosdóba öntötte a maradékot, és ráfőrmedt, hogy elég a mimózaságból. Sture rákontrázott, hogy ma tényleg ki kell tennünk magunkért, mert két komoly laptól is kijönnek. A turné elején a kutya se törődött velünk, s lám, egyszerre az érdeklődés középpontjába kerültünk. Kezdték fenni a hosszú késeket. Sture és M. kimentek, hogy ellenőrizzenek valamit a színpadon, így végre egyedül maradtam Jennyvel.

Anders – mondta majdnem pityeregve –, látod, hogy nem megy. Ne erőltessük...

Ugyan, ne gyerekeskedj – ráztam meg a vállát – tudom, hogy menni fog. A közönséget a markodban tartod. Fel a fejjel! A firkászokkal ne törődj... S előhúztam a táskámból az előrelátóan beszerzett Cointreaut. – Húzz egy slukkot belőle és menjön a bátorságod!

Aznap este feledhetetlen beleéléssel énekelt, hangjának vibrátója is melegebben hangzott, bár a színről lefelé jövet megbotlott a lépcsőn és rábukott egy terített asztalra. És közben megrándult a karja, s gézbe pólyált csuklóval folytatta a turnét. Az újságok elismerően írtak „lebilincselő hangjáról”, bár a méltatásba néhány célzást is beleszóttak a „sajnálatos malórról”.

Dohi Alexandru: Múzsaváltozat

Az Expressen fényképésze megörökítette a kínos pillanatot, s a szerkesztő gonoszul odabiggyesztette a kép alá: „Hulló csillag”.

A következő hetekben egyre romlott-mérgesedett köztünk a kapcsolat. Idegességem impotenssé tett, s szinte minden semmiségen összevesztünk. Mikor hazaértünk Stockholmba, úgy döntöttünk, legjobb ha abbahagyjuk. Fél hónappal később hallom valakitől, hogy összeköltözött M.-mel.

A turné vége felé még megpróbáltam jóvátenni a bűnöm, és az Orkester-Journalenban feldicsértem Red Mitchellel készült legfrissebb lemezét, megkontrázva mindazt, amit a Dagens Nyheterben lehoztak tőlem, de egyre halogattam, hogy borítékba tegyem. Otthon aztán darabokra téptem, s írtam helyette egy újat, amiben valóban lecepültem, s amit a másik álnevemmel, „Mr. Hi”-jal szignáltam. Ezt még aznap feladtam, nehogy meggondolhassam magam.

Majd egy esztendő múltán találkoztam ismét vele. A pletykákból már értesültem róla, hogy hosszabb időt töltött egy szanatóriumban, hogy egy kicsit restaurálják. A kollégák is elejtettek itt-ott egy megjegyzést, amiből sejtettem, hogy nem minden lehet rózsás.

Egy esős októberi nap feljött hozzám, hogy segítségem kérje. Nem tudta titkolni zavarát, százszor is elmondta, mennyire bántja, ami történt. Aztán kirukolt a nagyágyúval: felkérték, hogy lépjen fel a Városi Színházban az Amnesty

jótékonyági estjén a Chessman-számmal, s szeretne megkérni, hogy én kísérjem zongorán. Mert hogy úgy érzi, ehhez a balladához csak zongora illik, s ha már zongora, akkor engem választ. Nem kérttem sokáig magam. Kihagyhatatlan esély volt. S felettébb megtisztelő is. A princesszek jelenlétében. Bár persze náluk is fontosabb volt, hogy Stan Getz is ott lesz egy svéd zenekarral. Jennynek megsúgták, hogy tetszik neki egy lemeze, s nagy jövője lehetne az Egyesült Államokban. És minthogy Jenny tudta, hogy kicsit közelebről is ismerem Monica Silfverskjöldöt még Lundból, talán ejtenék egy jó szót... (A beavatatlanoknak csak annyit: Monica később Stan hitvese lett.)

Természetesen úgy intéztem, hogy találkozzunk Stannel és Mónikával az előcsarnokban, s ott sok szépet-jót elmondtam Jennyről. Megígérték, hogy kívárlják a számát, hogy „élőben” is meghallgathassák.

A színházi öltözőben megpróbáltam megcsókolni Jennyt, de elhúzta a fejét.

– Ne próbáljuk meg újra? – kérdeztem kissé sután.

– Elkéstél. Gyereket várok M.-től. Mintha egy kis diadalfélét is kiéreztem volna szavaiból.

Csengettek, hogy várják a színpadon. Ideges volt, de szín józan. Bennem megfortyogott a sértett férfibüszkeség. A „Remember Charyl Chessman” Jay nagy hit-je volt, bár korántsem könnyű szám. Magas „b”-je olyan törékeny-finoman szárnyal, rezeg, akár egy cérnavekony madártrilla. Ez a hang volt regiszterének csúcsa. A „Remember”-t mindig b-dúrban szokta énekelni, de én hanyagul odaültem a zongorához és ciszben kezdtem el játszani. Izgalmában előbb észre se vette, de ahogy a refrénhez értünk, hangja riadtan vibrálni kezdett s katasztrofális károkozásba fült.

Így ért véget Jay Brix csillag-útja.

Jenny Bengtsson háziasszony. Úgy hallom, iszik. A lánya állítólag nála is többet.

Mervel Ferenc fordítása

Hans Alfredson (sz. 1931)

Svéd író, színész, filmrendező. Mindenekelőtt színdarabjaival, vígjátékaival szerzett magának nevet. Több regényt, novelláskötetet is kiadtak tőle. Fenti írása 1990-ben jelent meg először *A gyilkosság* (Mordet) címmel.

Mervel Ferenc

(Vecsés, 1936. nov. 26)

1956. októberében a Lőrinci Újság főszerkesztője, másfél hónappal később német tolmács egy ausztriai menekült-táborban.

Nyelvész, esszéíró, műfordító, a stockholmi Népegyetem nyelvtanára, a Magyar Írószövetség tagja.

Hét nyelvről fordít lírát és prózát. Eddig 87 szerző életművéből adott ízeletet a hazai és az északi olvasóknak. Azon kevesek közé tartozik, akik eredetiből tolmácsolják a 270 000 lakosú Izland és az alig 47 000 lelket számláló

Feröer - szigetek irodalmát.

Rendszeresen publikál hazai, finnországi, szlovákiai és romániai lapokban, folyóiratokban is. Tucatnyi nyelvkönyvet, tankönyvet írt. Rendszeres svéd nyelvtanát Budapesten is kiadták, az Akadémiai Kiadó gondozásában.

1993-ban jelent meg első novelláskötete, a *Pillanatképek*.

A Horisont 1998-ban és 2000-ben különszámot szentelt fordításainak (Erdélyi magyar irodalom, 98/2 ; Ötágú síp - Öt ország magyar irodalmából, 2000/2) és jövőre tervezi többek között Pilinszky János, Kányádi Sándor, Tózsér Árpád, Nagy Gáspár és Rákos Sándor verseiből készült válogatásának közreadását.

Négy antológiája jelent meg eddig: *Északi verscsokor*. Svéd, dán, norvég, izlandi és főrszjk műfordítások. 1994; *Légyott északi fénnnyel*. Skandináv elbeszélők. 1997; *Kék fjord, ezüst sirály*. Skandináv költők. 1998; *Fehér éjszakák*. Finnországi svéd írók, 1999. Ezeket követte ez év áprilisában Tomas Tranströmer svéd Nobel-díj jelölt verseskötete, a *117 vers* (melyben Jávorszky Béla, Sulyok Vince és Thinsz Géza fordításai is szerepelnek), majd szeptemberben Ingibjörg Haraldsdóttir izlandi költő verseskönyve, a *Reykjavíki eső* (mindkettő a budapesti Széphalom Könyvműhely kiadásában).